

BODRUM, MUĞLA VE ÇEVRESİNDE ASAYİŞ DURUMU (1918-1920)

Nurettin GÜLMEZ*

Öz

Birinci Dünya Savaşı'nın son yılı ve Mondros Mütarekesi sürecinde genel anlamda bir asayişsizlik vardır. Savaş'ın getirdiği dağınıklık, Mütareke'nin getirdiği otorite boşluğu ve İtilaf Devletlerinin işgale zemin hazırlamak için çeteleri ve azınlık mensuplarını teşvik etmesi, bu asayişsizliğin temel nedenleri olarak görünmektedir.

Bu çalışmada; 1918-1920 yılları arasında Bodrum, Muğla ve Muğla'nın ilçelerindeki asayiş durumu ele alınmıştır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgelerinden hareketle hazırlanan bildiride; asayiş etkileyen üç etken üzerinde durulmuştur. Bu üç etken İstanbul Hükümeti, İtilaf Devletleri ve Kuva-yı Milliye'dir.

Mütareke sonrası oluşan otorite boşluğundan, İtilaf Devletlerinin tahriklerinden ve kendini Kuva-yı Milliyeci gibi gösteren fırsatçılar yüzünden adi asayiş olayları olmuştur. Arkasından da işgal yaşanmıştır. Her şeye rağmen bu yıllarda Bodrum ve çevresi genelde sakinidir.

Anahtar Kelimeler: Asayiş, Mondros Mütarekesi, Bodrum, Muğla, Kuva-yı Milliye.

PUBLIC ORDER IN BODRUM, MUGLA AND ITS SURROUNDING (1918-1922)

Abstract

Generally, there was no public order in the last year of First World War and during the process of the Montrose Armistice. The disarrangement caused by the war, the authority gap resulted from the armistice and the fact that the Allied Powers provoked gangs and members of minority groups to pave the way for invasion are regarded as the primary causes of this disorder.

This study discussed about the public order in Bodrum and the other districts of Mugla Province between 1918 and 1920. Three factors affecting the public order were

* Prof. Dr., Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
(gulmeznurettin@gmail.com).

emphasized in this paper, which was prepared based on the documents of the Prime Minister's Ottoman Archives. These three factors were Istanbul Government, the Allied Powers and Kuva-yı Milliye (Turkish National Forces).

Common public order incidents occurred because of the authority gap that appeared after the armistice, the provocations of the Allied Powers and the opportunists who showed themselves as if they were the members of Kuva-yı Milliye. Afterwards, the invasion took place. In spite of everything, Bodrum and its surrounding area were generally quiet in those years.

Keywords: *Public Order, Moudros Armistice, Bodrum, Mugla, Kuva-yı Milliye.*

Giriş

Güvenlik; bireyin arzu edilmeyen, beklenmeyen olay, durum veya saldırılardan, maddî, yasal ve psikolojik araçlarla korunması demektir. Toplum hâlinde yaşamının en büyük getirilerinden birisi güvenliktir. Devlete düşen temel sorumluluk, intizamı sağlayarak adaleti tesis etmek ve güvenlik ihtiyacını karşılamaktır. Devlete, topluma, kişilere, mal ve eşyalara yönelik tehlike ve kazaları önlemek için alınan hukuka uygun önlemlerin tümü emniyet, bu önlemlerin alınması sonucu, toplumda dirlik ve düzenin varlığı konusunda oluşan yaygın inanç ise asayiş olarak tanımlanmaktadır.¹

Yani güvenlik kavramı hukuka uygun önlemlerin tamamı gibi maddî ve somut unsurları içerirken asayiş kavramı, dirlik ve düzen konusundaki toplumsal algıyı ifade etmektedir. Bireylerin kendini güvende hissetmesi durumudur.

Birinci Dünya Savaşı ve Mondros Mütarekesi döneminde Osmanlı Devleti, savaş ortamından kaynaklanan, asayiş ve düzenin sağlanması ile ilgili sıkıntılarla karşı karşıya kalmıştır. Devlet otoritesini hissettirmekte zorlanmıştır. Savaş ve yenilginin getirdiği otorite boşluğu, iç güvenliği tehdit etmeye başlamıştır. Sisli ve belirsiz ortamı değerlendiren iç ve dış kaynaklı ve destekli eşkıyalar, toplumsal hayatı derinden sarsmışlardır.

Mondros Mütarekesi, bağımsızlığı alıp götürmüştür. Mütareke'nin neden olduğu işgaller, ülkede can, mal ve namus güvenliğini ortadan kaldırmıştır. İtilaf Devletleri, işgalleri kolaylaştıran eşkıyalığı teşvik etmişlerdir. İşgallerin yayılması, özellikle Rum ve Ermeniler tarafından silahlı çete faaliyetlerinin yapılmasını kolaylaştırmıştır. Bunun yanında Müslümanlar tarafından oluşturulan çeteler de eksik değildir. Müslüman ve gayrimüslim çeteler tarafından huzur ve güven ortamı sarsılmış, yol kesme, gasp, ırza tecavüz, hırsızlık, yakıp yıkma gibi girişimler artmıştır.

¹ Güray Alpar, "Güvenliğin Sağlanmasında Bir Kolluk Kuvoeti Olan Jandarmanın Geçmişten Günümüze Rolü ve Dünyadaki Konumu", **Güvenlik Bilimleri Dergisi**, Mayıs 2013, Sayı-2/1, s.80.

Başta Batı Anadolu olmak üzere durum hiç de iç açıcı değildir. Çoğu asker kaçağı olan çeteler, Batı Anadolu'da asayişi altüst etmişlerdir. Mevcut jandarma, sayı bakımından yeterli değildir. Jandarmanın yetersizliğini gören çeteler; kaza, nahiye ve köyleri basarak dağa adam kaldırmaktan çekinmemişlerdir. Rumlar ise Adalar'dan gelerek kıyı köylerini ve hatta jandarma karakollarını basmışlar ve görevlileri dövmüşlerdir.² Asayiş bozmak için Müslüman halkı tahrik etmişlerdir.

Bu şartlar altında bile İstanbul hükümeti, yöneticilerine iyi niyetli olmalarını, Müslüman halkı haksız yere öldürmemelerini, Yunanlılara işgal için fırsat vermemelerini, her halde huzur ve asayiş sağlamalarını emretmiştir. İstanbul hükümeti; İtilaf Devletlerinden destek alan gayrimüslimlerin faaliyetlerinden ve tahriklerinden daha çok, asayiş sağlama noktasında, yetkililerden, Müslüman halkın kontrol altında tutulmasını istemiştir.³

Mondros Mütarekesi sayesinde İtilaf Devletlerinin Kasım 1922'ye kadar dillerinden ve direktiflerinden düşürmedikleri tek bir kelime vardır. O da *asayiş* kelimesidir. Mondros Mütarekesi yıllarında, İtilaf Devletlerinin İstanbul hükümetini, baskı ve kontrol altına almada kullandıkları asıl kelime *asayiş* olmuştur.⁴

Diğer taraftan Mondros Mütarekesi'nin getirdiği belirsizlikten ve otorite boşluğundan yararlanan, talan, gasp, soygun ve adam kaçırma yöntemleri uygulayarak halkı korkutan, bölgelerinde kişisel nüfuz ve itibarlarını arttırmak için Kuva-yı Milliye'yi kullanan menfaatçiler de ortaya çıkmıştır. Bu ortamda, Kuva-yı Milliye'ye katılarak düşmana karşı savaşan birçok eşkıya çetesi de takibata maruz kalmadan eşkıyalıklarını sürdürme imkânı bulmuştur. Asker kaçaklarının, suçluların ve çapulcuların oluşturduğu çeteler, Kuva-yı Milliye'yi, Türk halkı ve Hıristiyan kamuoyu önünde küçük düşürmek ve lekelemek amacıyla İtilaf Devletleri ve Yunanistan tarafından kullanılmışlardır. Rumlar ve Türkler tarafından kurulan bu tür çeteler, Müslüman ve Hıristiyan unsurlara saldırılar düzenleyip işledikleri suçları Kuva-yı Milliye'nin üzerine atmışlardır.⁵

İstanbul hükümetleri ve İtilaf Devletlerinin bu dönemde en fazla yollarının keşiştiği ve birlikte anlaşarak hareket ettikleri durum ise Kuva-yı Milliye'nin "*asayiş bozan*" olarak kabul edilmesidir. Bu politikanın bilinçli bir uygulama olduğu, asayişin bozulduğu, hem de Kuva-yı Milliye tarafından bozulduğu bahane edilerek işgallere ortam hazırlamışlardır. Aslında işgal ve direnişin gerçekleştiği bu dönemde, Türk insanının kurmuş olduğu bu örgütlerin içinde hoş ve insanî olmayan tavır sergileyenler de vardır.⁶

2 İhsan Sabri Balkaya, "Mütareke Dönemi Asayişin Üç Boyutu", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı- 41, Mayıs 2008, s.21.

3 Balkaya, "...Asayişin Üç Boyutu", s.22.

4 Balkaya, "...Asayişin Üç Boyutu", s.24.

5 Mehmet Temel, "Kuvâyı Milliye Döneminde Milas-Bodrum'da Eşkıyalık ve Çetecilik", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, s.405-406, (sutad.selcuk.edu.tr/sutad/article/download/491/481)

6 Balkaya, "...Asayişin Üç Boyutu", s.28.

Asayiş ile ilgili sorunlar hem Ankara hükümetine ve hem de İstanbul hükümetine iletilmiştir. Konu TBMM'de de gündeme gelmiş ve iddiaların bazılarının doğruluğu kabul edilmiştir. Suçlulardan yakalananlar cezalandırılmış ve hatta cepheye katılanların cezalandırılmaları için kumandanlarına tebligatta bulunulmuştur. Bazı suçlular da cezalandırılacaklarını anlayınca kaçmışlardır. Zarar görenlerden durumunu ispat edenlere, tazminat ödenmiştir.⁷

1919 yılında Bodrum, Muğla ve çevresindeki otorite boşluğu ve İtilaf Devletleri ile Yunanistan'ın teşvikleri sonucu ortaya çıkan çete, çapulculuk ve eşkıyalık faaliyetleri artmıştır. Kuva-yı Milliye'den düzenli orduya geçilmesi ve birçok yerleşim yerinin de İtilaf Devletlerinin işgali altına düşmesi üzerine asayiş bozan unsurlar ortadan kaldırılmıştır.

1. 1918 Yılında Asayiş

Şubat-Mart 1918 ve Temmuz-Aralık 1919 dönemlerinde Bodrum kazası dâhilinde siyasi bir olay olmamıştır.⁸ Yani Bodrum, yabancı müdahalesi başlayana kadar sakin ve huzurlu bir yerdir. Menteşe sancağında genellikle emniyet ve asayiş durumu iyidir. Çok fazla sorun yoktur.

Yunanistan, Batı Anadolu'da nüfus üstünlüğünü sağlamayı ve nüfus yapısını değiştirmeyi amaçlamıştır. Özellikle Batı Anadolu kıyı şeridinde yaşayan Türkleri kaçırıp, buralara Rum göçmenleri yerleştirmek suretiyle planlı bir iskân politikası uygulamıştır. Yunanistan'ın göç politikasının uygulanmasında, İngilizlerin ciddi destekleri olmuştur. Polisiye önlemler nedeniyle Batı Anadolu'ya geçişleri oldukça sınırlı olan Rumlar, İzmir Yunan Komiserliğinin İngilizlerle iş birliği yapması sonucu Anadolu'ya kolayca giriş yapmışlardır.⁹

19 Ekim 1918'de Dâhiliye Nezareti, Birinci Dünya Savaşı'nın sonucunu görmeye başlamış ve bir işgalin gelebileceğini tahmin etmiştir. Buna göre yeni bir hareket kararı almıştır. Sahil bölgelerindeki azınlık mensuplarını iç kısımlara sevk etmeye başlamıştır. Konuyla ilgili bir örnek de Muğla'nın Milas, Fethiye ve Bodrum kazaları ile diğer sahil yerlerinde bulunan Rumların, iç kısımlara nakilleri konusudur. Dâhiliye Nezareti, bu nakil işlemleri ile ilgili olarak bilgi verilmesini, nakledilenler hakkında cereyan eden muamele neticesini ve nakledilen ahali miktarını ve nakil edildikleri yerleri gösteren cetvellerin hızlı ve ayrıntılı bir şekilde hazırlanması ve gönderilmesini istemiştir.¹⁰

7 Mehmet Temel, *a.g.m.*, s.406.

8 DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 4, Gömlek No:4, s.3; DH.EUM.ADL., Dosya NO: 42, Gömlek No:20, s.1; DH.EUM.ADL., Dosya NO: 45, Gömlek No:29, s.1/5; DH.EUM.AYŞ., Dosya NO:1, Gömlek No:57, s.1/3; DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 17, Gömlek No:74, s.1/4; DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 19, Gömlek No:83, s.1/5; DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 4, Gömlek No:89, s.1

9 Emine Pancar, *Aydın ve Muğla Kuva-yı Milliyesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), İzmir 2010, s.24.

10 DH.ŞFR., Dosya NO: 92, Gömlek No:175, s.1

Aydın sancağının bazı kazalarına iskân olunmak üzere Bodrum ve Milas'tan 191 Rum'un gönderildiği ve sevkியatın devam ettiği belirtilmiştir. Fakat bu vilayette iskâna müsait yer olmadığı bildirilmişse de sevkியat durdurulmamıştır. Bu sevk edilenlerin nereye yerleştirileceklerse oraya sevki gerekmektedir.¹¹ O nedenle 24 Kasım 1918'de bu Rum nüfusun nereye gönderileceği konusunda Dâhiliye Nezaretinden şifreli emir istenmiştir.¹² Sevkியat bitmediği için de sevk edilenlerin miktarı ve yerleştirildikleri yer konusunda cetveller hazırlanamamıştır.¹³

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla birlikte Rum göçmenler, akın akın kıyı şeridine dönmeye başlamışlardır. Bölgede İzmir'in işgalinden önceki günlerde, yerli Rumların ve adalardan gelen çetelerin yarattığı yaygın bir huzursuzluk vardır. Sürülen ve kaçan Rumlar, Ocak 1919'dan itibaren Midilli, Sakız ve Sisam Adalarından özellikle sahil kesimlere gelmeye başlamışlardır. Bundan sonra İngiliz ve Yunan elbisesi giyerek, kayıklarla köylerine dönen Rumlar, öç almak için kanlı katliamlara girişmişlerdir.¹⁴

2. 1919 Yılında Müslüman-Hıristiyan Çatışması Çıkarma Çabaları

Mondros Mütarekesi'nden sonra, merkezi yönetim ve yerel yöneticiler tarafından, işgallere zemin hazırlanmaması için yerli halk ile azınlıkların birbirine düşmemesine ve mahalli asayişin bozulmamasına azami gayret gösterilmesi istenmiştir. Bu konularla ilgili olarak yerel yöneticiler ile İstanbul yönetimi arasında sürekli bir iletişim vardır.¹⁵ Aşağıdaki olaylar da Müslüman ve Hıristiyan halk arasında bir sorun çıkartarak asayiş bozma girişimlerinin örnekleridir:

Örnek-1:

26 Nisan 1919'da İngiltere'nin Aydın Askeri temsilcisi Yüzbaşı Got, yanına Aydın'daki Fırka Erkan-ı Harbiye Reisi Selahattin Bey'i de alarak Muğla Mutasarrıfı Hilmi Bey'i ziyaret etmiştir. Muğla ve ilçelerindeki Müslüman ve Hıristiyan nüfus miktarını, Türk ve Rumlar arasındaki ilişkileri, sosyal hayatın akışını ve asayiş durumunu sormuştur. Hapishaneyi ve şehri gezmiş, hapishanedeki tutuklu ve hükümlülerle ilgili bir liste almıştır. Sonra da şehri ve hapishaneyi çok temiz bulduğunu belirten ifadelerden sonra, gösterilen ilgiye teşekkür ederek Muğla'dan Aydın'a dönmüştür. İtalyanlar; Fethiye, Bodrum ve Marmaris'te Müslüman ve Hıristiyan unsurları birbirine düşürerek huzuru bozmak ve böylece asayişin bozulduğunu ileri sürerek sahile asker çıkarmak

11 DH.EUM.4.Şb., Dosya NO: 21, Gömlek No: 3, s.3

12 DH.ŞFR., Dosya NO: 590, Gömlek No:29, s.1

13 DH.ŞFR., Dosya NO: 593, Gömlek No:51, s.1

14 Emine Pancar, *a.g.e.*, s.25

15 Ali Rıza Gönüllü, "Denizli Sancağı'nda Meydana Gelen Asayiş Olayları (1914-1920)", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, s.202

istemmişlerdir. Bunun üzerine Müslüman halk tarafından, yapılanların Mondros Mütarekesi şartlarına ve İtilaf Devletlerinin adalet anlayışına aykırı olduğunu belirten Türkçe ve Fransızca bir beyanname hazırlanmıştır.¹⁶

Örnek-2:

17. Kolordu Kumandanı Mirliya Ali Nadir imzasıyla gelen ve 14 Nisan 1919 tarihini taşıyan yazıda önemli bilgilere rastlanmaktadır. Bu yazıya göre; Fethiye Limanı'na bir İtalyan vapuru gelmiş, tam o sırada Rodoslu Cemal¹⁷ adlı bir Müslüman ile Rum muallimlerinden bir şahıs arasında tartışma meydana gelmiştir. İtalyan torpidosundan biri makineli tüfek taşıyan toplam 30 asker karaya çıkmış ve olaya müdahale etmek istemiştir. Meselenin iki kişi arasındaki bir sorun olduğuna vurgu yapan Osmanlı askeri yöneticileri, olaya müdahale ettirmemişlerdir. İtalyan müfrezesinin de torpidolarına dönmesi sağlanmıştır.¹⁸

Albay M. Şefik; Fethiye'de yaptığı araştırma sonucu, İtalyanların Menteşe sahillerini işgal etmek amacıyla ne gibi hilelere başvurduklarını ayrıntılı bir şekilde anlatan raporunu, 17. Kolordu Komutanlığına göndermiştir. Bu rapor, yukarıda verilen bilgileri doğrulamaktadır. Yani 3 Nisan'da Yunan Kızılhaç Heyetinin Fethiye'ye geleceği söylentileri yayılmış, 4 Nisan günü İtalyan Torpidosu Fethiye'ye gelmiştir. Torpidodan Theodore isimli İtalyan memur, halktan bazı kişilerle ilişki kurmuştur. 10 Nisan'da İtalyan askerleri çeşitli bahanelerle izinli dışarı çıkmak için hazırlık yapmıştır. Fakat aynı gün Yunan Kızılhaç Heyetini taşıyan geminin Fethiye'ye gelmesi ile Hıristiyanlar iskelede toplanmışlardır. Toplananlar arasında Rodoslu Cemal Bey ve birkaç arkadaşı da bulunmaktadır. Nazmi adındaki bir çocuğun yanan bir sigarayı, Rum Okulu Müdürü'nün ceketinin cebine atması üzerine ceket yanmaya başlamıştır. Müdür'ün böyle bir davranışı hiç yakıştıramadığını söylemesi üzerine Cemal Bey, bastonu ile Müdür Bey'e vurmuş, bu olay üzerine zaten hazır bekleyen 20 piyade ve bir makineli tüfek taşıyan İtalyan kuvveti, asayişin bozulduğu bahanesiyle karaya çıkmıştır. Fethiye Kaymakam Vekili'nin böyle sıradan bir olayın, ilçede asayişin bozuk olduğunu gösteremeyeceği yönündeki itirazları üzerine, İtalyan askerleri torpidoya dönmek zorunda kalmıştır. İtalyanlar propaganda için bir doktor ile dört muhafızı ilçede bırakarak ayrılmışlardır.¹⁹

11 Nisan 1919'da Fethiye'den ayrılıp Dalaman nahiyesine gelen Yunan vapurundan Yunan Kızılhaç'ına mensup bir doktor ve 12 sıhhiye neferi inmiştir. Doktor, vapurda bulunan Fethiyeli firari bir Rum'un da inmesine izin istemiştir. Kordon üzerinde toplanan halk arasında Rodoslu Cemal adında bir şahsın bir

16 DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 6, Gömlek No:52, s.10

17 Rodoslu Kemal adında bir kişi daha vardır. Bu kişinin yazmış olduğu bir risale de bulunmaktadır. Ayrıntı için bkz. Habibzade Rodoslu Ahmet Kemal, *İsporad Adaları ve Tarihçesi (Oniki Ada)*, Çev. Cemalettin Taşkıran, Genelkurmay Basım Evi, Ankara, 1996. Rodoslu Kemal ile Rodoslu Cemal karıştırılmamalıdır.

18 DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 6, Gömlek No:52, s.4

19 Emine PANCAR, "Fethiye Kuva-yı Milliyesi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Güz 2010, Sayı 25, s.43

Rum'u darp etmesine bağlı olarak gürültü oluşmuş, bunun asayişi ihlal anlamına geldiğini iddia eden İtalyan Kodaçiyera torpidosu kumandanı, 25 askerle bir müfreze çıkarmıştır. Bunun üzerine mülki ve askeri kuvvetlerden bir kısmı asayiş amaçlı tahsis edilmiştir. Arkasından İtalyanların askerlerini çekmesi ve Yunan Kızılhaç Heyetinin de Rumeli vapuruna çekilmesi istenmiştir. İtalyan Kumandanı askerini geri çekmiş, Yunan Kızılhaç mensupları da vapurlarına geri dönmüşlerdir. Rodoslu Cemal ve arkadaşları tutuklanmıştır.²⁰

İtalya'nın Reçina Elena Vapuru'nun kumandanı Fethiye'ye gelmiş ve Kaymakam Vekilini ziyaret etmiş, Fethiye'de bulunan İtalyan doktoru korumak için şehre beş asker çıkarmak istemiş, fakat kabul edilmemiştir. İtalyan komutan, asayiş yokmuş gibi göstermek için çalışan ve çıkardığı olay üzerine tutuklanan Rodoslu Cemal ve arkadaşlarının serbest bırakılmasını da istemiştir. Serbest bırakılmadığı takdirde Fethiye'ye asker çıkaracağı tehdidinde bulunmuştur. Bir saate kadar cevap beklediğini belirtmiştir. İşgale mazeret oluşturmak istemeyen Aydın Valisi İzzet, Rodoslu Cemal ve arkadaşlarının tahliyelerinin usulüne uygun olarak yapılmasını emretmiştir.²¹

16 Nisan 1919'da Fethiye'den Bodrum'a geçen Reçina Elena Vapuru kumandanı Çiyato, Bodrum Kaymakamlığı aracılığıyla Muğla Mutasarrıfı Hilmi ile görüşmek istemişse de hastalığını bahane eden Hilmi, görüşmeyi reddetmiştir.²²

28 Nisan 1919'da Bodrum, Fethiye, Milas ve Muğla'yı işgal için İtalyanlarla Yunanlılar sanki yarışmışlardır. Yunanlılar işgal için araç olarak daha çok Kızılhaç teşkilatını kullanmışlar, İtalyanlar ise her karışıklığı asayişin bozulması olarak değerlendirmişlerdir. Mesela Fethiye'ye gelen Yunan Kızılhaç Heyeti, kabul edilmemiştir. Bunun üzerine Yunanlılar, bu işlemin arkasında İtalyanların var olduğunu belirterek İtalyan hükümetini protesto etmiştir. Ayrıca Türk makamlarından Yunan Kızılhaç Heyetinin kabul edilmeme sebebinin yazılı olarak kendilerine verilmesini istemiştir. Türk makamları da Yunan Kızılhaç Heyetinin kabul edilmeme sebebinin asayiş gereği olduğu, İtalyanların yönlendirmesiyle ilgisi bulunmadığı cevabını vermek durumunda kalmıştır. Aslında İtalyanlar, Müslümanlarla Rumlar arasında nefret tohumları ekerek ortaya çıkacak karmaşadan yaralanıp bölgeyi işgale çalışmıştır. Yani İtalyanlar, ikiye bölünmüş bir politika izlemişlerdir. Bodrum ve Fethiye'ye gelen Kızılhaç heyetlerinin amacının asayiş bozmak olduğu anlaşılmıştır.²³

20 DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 6, Gömlek No:52, s.51

21 DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 6, Gömlek No:52, s.16

22 DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 6, Gömlek No:52, s.45

23 DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 6, Gömlek No:52, s.35

3. Sağlık Hizmetleri ve İşgal

İtalyanlar tarafından Bodrum ve çevresiyle ilgili ilk işgal girişimi, 15 Şubat 1919'da İtalyan bandıralı bir torpidonun Bodrum limanına gelmesiyle yapılmıştır.²⁴

Daha sonra Vali Ahmet İzzet'ten gelen bir yazıya göre, 12 Nisan 1919'da Bodrum'a İtalyan Kiperi torpidosu gelmiştir. Torpidodan Bodrum'a bir veteriner inmiştir. Dokuz gün Bodrum'da kalmış olan Rodos Maarif Müdürü, Sağlıkberisi torpidosu ile ayrılmıştır.²⁵

12 Nisan 1919 tarihli şifre ile Dâhiliye Nezaretine bildirildiğine göre, Bodrum'a gelen Yunan Kızılhaç Heyetinin izlenmesi, Kızılhaç muamelesi dışında, memleketin asayişini bozacak mahiyette herhangi bir harekete kalkışmasına izin verilmemesi emredilmiştir.²⁶ Bu tarihlerde asıl tehlikenin Yunanistan'dan geleceği konusunda bir beklentinin olduğu anlaşılmaktadır.

Reçina Elena Kruvazörü ve Fethiye'deki İtalyan doktorun korunması için tahsis edilen 5 İtalyan askeri de geri gitmiştir. Doktorun ikametgâhına asılan İtalyan bayrağı da indirilmiş, sadece Kızılhaç bayrağı bırakılmıştır.²⁷

16 Nisan 1919'da Bodrum'a gelen bir Yunan Kızılhaç vapurunda bulunan Kızılhaç mensupları karaya çıkmışlardır.²⁸ Bu durum, bir telaş oluşturmuştur. Çünkü her karaya çıkış arkasından bir işgali getirmiştir. Karaya çıkışlar, işgale alıştırma çabaları olarak kullanılmıştır.

10 Nisan 1919'da bir İtalyan torpidosu, Rodos Belediye Başkanı Kupiç ile beraber bir erkân-ı harp binbaşısı, Marmaris kontrol memurları, bir tercüman ve askerler, Fethiye'de kalmışlardır. Daha önce de gelmiş olan sivil polis Pandalini, Rodos'a geri dönmüştür.²⁹

4. İtalyanlara Sıcak Yaklaşım

İstanbul İtalyan Siyasi Temsilciliği tarafından yapılan müracaat ile Akdeniz'deki askeri kuvvetleri için Bodrum'dan satın aldıkları 150 sığırın ihracına izin verilmesi istenilmiştir. Savaş zamanında hayvan ihracı yasak olduğu halde Osmanlı Hükümeti; İtalyanlara bir istisna yapmış, bir defaya mahsus olmak üzere, bu sığırların bulunduğu yerde kesilmek şartıyla ve bu istisnanın gizli tutulması kaydıyla hayvan ihracına izin vermiştir. 28 Nisan 1919'da Kalem-i Mahsustan Mentеше Mutasarrıflığına çekilen telgrafta, sığırların ziraata elverişli

24 DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 6, Gömlek No:52, s.55

25 DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 6, Gömlek No:52, s.6

26 DH.ŞFR., Dosya NO: 99, Gömlek No:24, s.1

27 DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 6, Gömlek No:52, s.53

28 DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 6, Gömlek No:52, s.22

29 DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 6, Gömlek No:52, s.33

olanlardan olmaması özellikle belirtilmiştir. İtalyanlar, sığırlardan bir kısmını kesmeden götürmek isterse buna da müsamaha edilmesi emri verilmiştir.³⁰

Mutasarrıf Hilmi'den gelen bir başka şifrede de Bodrum ve Marmaris'teki İtalyan kontrol memurlarının yakacak ihtiyaçlarının karşılanması için odun ve kömür nakline izin verilmesi isteği Dâhiliye Nezaretine bildirilmiştir (31 Mayıs 1919).³¹

5. İtalyan İşgali

Verilen bilgiye göre, Bodrum Limanı civarında sahile yarım saat, tahminen 10 km mesafede olan Kara Ada'nın sahibi olan Manikli oğlu Aleksandr adında bir Rum'dur. Bu Ada'da Bodrum firarilerinden 20 kadar kişinin kömür üretimine başladıkları haber alınmıştır. 3 Nisan 1919'da izinsiz yapılan bu üretimin durdurulması için Bodrum Kaymakamlığı devreye girmiş ve Ada'ya bir karakol inşa etmiş, jandarma ve asker gönderme yoluna gitmiştir.³²

7 Nisan 1919'da Bodrum Limanına birkaç İtalyan subayı, Rodos eğitim müdürü, askeri doktoru, iki sıhhiye neferi gelmiştir. Bunlardan eğitim müdürü, askeri doktor, iki sıhhiye neferi kalmış, diğerleri Bodrum'dan ayrılmıştır.³³

10 Nisan 1919'da Fethiye Limanında bulunan iki İtalyan torpidosu Rodos belediye başkanı Kuriç Bernari, Rodoslu Recep, Hacı Halil zade Osman'ı ve daha birkaç yolcuyu alarak Rodos'a gitmiştir. İtalyan sivil polisi olduğu anlaşılan Pandulani'nin izlenmesi istenmiştir.³⁴

8 Mayıs 1919 tarihli bir yazıda, kayıkla Bodrum'a gelen Bodrumlu 16 firari Rum, İtalya hükümetinin kendilerine müsaade ettiğinden bahisle geri dönmemekte ısrar etmişlerse de kayıklarından indirilmeden geri gönderilmişlerdir.³⁵

Fethiye ve Bodrum'un İtalyanlar tarafından işgal edilmesinden dolayı siyasi girişimlerde bulunulması konusu, Aydın Valisi İzzet tarafından 11 Mayıs 1919 tarihinde Dâhiliye Nezaretine bildirilmiştir.³⁶

İtalyanlar, Marmaris, Bodrum ve Fethiye'yi işgal edecekleri konusunda ilk işaretleri Rodos'a asker yığarak göstermişlerdir.³⁷ 1 ve 4 Haziran 1919'da gelen bilgiler İtalyanların, Bodrum, Marmaris ve Güllük'te telsiz ve telefon hatları kurmaya başladıklarını göstermektedir.³⁸

30 DH.ŞFR., Dosya NO: 98, Gömlek No:339, s.1

31 DH.ŞFR., Dosya NO: 623, Gömlek No:101, s.1/2

32 DH.ŞFR., Dosya NO: 624, Gömlek No:62, s.1/1-3

33 DH.ŞFR., Dosya NO: 624, Gömlek No:150, s.1/1-2

34 DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 6, Gömlek No:52, s.57

35 DH.ŞFR., Dosya NO: 619, Gömlek No:88, s.1/1

36 DH.ŞFR., Dosya NO: 629, Gömlek No:55, s.1

37 DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 6, Gömlek No:52, s.71

38 DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 11, Gömlek No:55, s.1; DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 73, Gömlek

24 Mayıs 1919 tarihinde Bodrum, Marmaris, Milas kazaları ile Mentеше (Muğla) ve Teke (Antalya) livalarını İtalyanların işgale karar verdikleri haber verilmiştir.³⁹ İstanköy eşrafından Mahmut Bey, Ada'daki İtalyan Kumandanı ile görüşmüş, Adaların Osmanlı'ya iadesini istemiştir. Bu mümkün değilse adaların Yunanlılara verilmemesini ve İtalya'nın kontrolünde kalmasını talep etmiştir.⁴⁰ Marmaris, Bodrum ve Milas'taki Rumlar, Müslüman unsura göre %8 olan durumlarını korumaktaydı. Bu yüzden azınlık durumunun gereklerine göre hareket ettikleri anlaşılmaktadır.⁴¹ Mutasarrıf Hilmi'den gelen şifreli yazıya göre, Müslümanlar arasında da herhangi bir huzursuzluk ve sorun yoktur.⁴²

6. Asayişin Bozulması ve İki Raporun Hatırlattıkları

İzmir'de Mülkiye Müfettişi Süleyman Hikmet Bey'in hazırladığı 3 Nisan 1920 tarihli raporda, eşkıyalık ve cinayet suçlarının artmasının iki nedeninin var olduğu belirtilmektedir:

1-Jandarma kumandanlarının yeterli bir azim ve sağlam bir iradeye malik olmaması. Bu nedenle faillerin takip ve yakalanmasında gerekli güç ve gayret gösterilmemesi. Jandarma kumandanlarının bizzat takibatı yönetmesi, görevde ciddiyeti getirmiş, saldırganların takip ve yakalanmasında önemli bir etken olmuştur.

2- Anadolu Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Nizamnamesinin birinci maddesi mucibince Kuva-yı Milliye'nin her türlü müdahaleden masun bulunması, Kuva-yı Milliyecilerin cezalandırılması hakkının da Kuva-yı Milliye yöneticilerine ait olması, bu imtiyazdan yararlanan bazı kişilerin veya o nâm altında diğer kimselerin saldırgan davranışları ve bir ihtilaf meydana gelmesine vesile vermemek için, jandarma kuvvetlerinin takibatta çekingen ve hatta lakayt kalması gösterilmiştir.⁴³

Kuva-yı Milliye'nin yanlış davranışlarına bir örnek olarak şu olaya yer verilmektedir:

“Muğla'da Mısdık namındaki şahıs etrafına beş on silahlı efrad daha toplayarak ve bazılarını kendisine katılmaya zorlayarak mal ve eşya gasbına başlamıştır. Bunun üzerine Jandarma Tabur Kumandanlığından açıklama istenmiş, fakat bir bilgilerinin olmadığı cevabı alınmıştır. Bir süre sonra Mısdık ve adamları, hasmı bulunan Şeyh Mehmet çetesiyle çatışmaya girmiş ve livanın asayişini tehdit etlemiştir. Jandarma Tabur Kumandanı, Heyet-i Milliye'nin onayını almaksızın gerekli önlemleri almamıştır. Süleyman Hikmet Bey'in teşviki üzerine Heyet-i Milliye azasından ve memleketin

No:84, s.5

39 DH.ŞFR., Dosya NO: 622, Gömlek No:53, s.1/3

40 DH.ŞFR., Dosya NO: 622, Gömlek No:53, s.1/4

41 DH.ŞFR., Dosya NO: 622, Gömlek No:53, s.1/5

42 DH.ŞFR., Dosya NO: 622, Gömlek No:53, s.1/6

43 DH.EUM.AYŞ., Dosya No:37, Gömlek No.6, s.9

eşrafından Şerif Efendi, Mısdık çetesinin üzerine yürümeye ve Muğla'ya getirmeye teşebbüs eylemiş ise de Liva Mutasarrıfı'nın devren Fethiye'de bulunmasına, aman dilemesini kabul ve merkumun kasabaya girmesinden tevellüt edecek mesuliyeti deruhte eden bir makam olmamasına bağlı olarak tehir etmiştir. O sırada merkez livaya gelmiş olan Kuva-yı Milliye rüesasından Bozüyükü Hacı Süleyman ve Demirci Mehmet Efe tarafından bazı hususat için Muğla'ya gönderilmiş olan Milli Süvari Müfrezesi Kumandanı Çerkez Cemil Efendiler, Süleyman Hikmet Bey'den gelen teklifi olumlu karşılamışlar, liva asayişinin şimdi ve gelecekte ihlaline mühim birer etken olan Şeyh Mehmet ve Mısdık çetelerinin cepheye sevki için Ahi köyüne gitmişlerdir. Yekdiğerine hasım ve rakip olan bu iki çeteden birinin diğeriyle ilişmeksizin cepheye sevki mümkün olmadığından Mısdık çetesinin davete icabet etmediği takdirde tenkiline müsaade edilmesi Süvari Müfrezesi Kumandanlığınca Umum Kuva-yı Milliye Kumandanı Demirci Mehmet Efe'den talep edilmiştir. Bu çeteler ya cepheye sevk edilmeli veya yok edilmelidir."⁴⁴

Menteşe Jandarma Tabur Komutanlığı tarafından, Eylül 1919 ile Şubat 1920 tarihi sonlarına kadar faili bilinip de henüz yakalanamamış olanlarla faili meçhul olup da failleri ortaya çıkarılmayan olaylarla ilgili bir özet cetvel hazırlanmıştır. Milas Kaymakamlığından Muğla Umur-u Mülkiye Müfettişliğine sunulan asayiş raporu da dönemin durumunu açıklayıcı niteliktedir.

Milas kazasının tabii durumunu ve coğrafyasını korumak için teşkil olunan karakolların birbirine uzaklığı ve Mütareke'den sonra ortaya çıkan olağanüstü durum dolayısıyla asayiş olaylarında artış görülmüştür. Ayrıca Mütareke sonrasında askerlerin terhis dolayısıyla jandarma kadroları tamamen boşalmış, daha sonra kaydolunan askerlerin vazifeye olan ilgisizlikleri de olayların takibatını zorlaştırmıştır.

Mütareke'den sonra geçen asayiş olaylarını 1919 senesi başlangıcından sonuna kadar inceleyen raporda şunlar yer almaktadır:

"31 Kanun-i sani [1]335/1919 tarihinde Milas Musevilerinden Yuda oğlu Yaşuva Eskihisar mevkiinde ikisi atlı, biri çifteli ve biri bıçaklı olan bilinmeyen dört kişiye tesadüf ederek elli adet yüzlük banknot ve beş altı lira kâğıt para ve üzerindeki bazı eşyası gasp olunmuştur. Yapılan tahkikatta alakası olduğu anlaşılan Milaslı Çullu oğlu Ethem'in biraderi Kara Mehmet derdest edilmiş ise de bilahare suçsuz olduğu anlaşılacak serbest bırakılmış ve hakiki suçlular meçhul kalmıştır.

1 Şubat [1]335 tarihinde Torba'nın Alamet Kışlası mevkiine üçü çifte ve ikisi bıçakla mücehhez ve asker elbisesini giymiş beş kişi gelerek Çiftçi oğlu Mustafa, Dede oğlu Salih Efendi, Çölmez oğlu Mehmet, Hacı Onbaşı oğlu İbrahim, Ambarcı oğlu Ali Efendi ve validesi hanelerine taarruzla bin beş yüz kuruş gümüş para, üç bin kuruş kâğıt para ve bazı eşya gasp ederek bilinmez bir yöne doğru kaçıp gitmişlerdir. Takiplerine

44 DH.EUM.AYŞ., Dosya No:37, Gömlek No.6, s.9

altı nefer kuvvetinde müfreze çıkarılmış ise de o sırada Gökbel karyesinden eşkiya-yı meşhureden “Kilim Kırcağız” vukuatını meydana getirdiğinden daha önemli olan işbu vukuat faillerinin takibatına başlanmıştır ve Torba vukuatı failleri meçhul kalmıştır.

7 Şubat [1]335 tarihinde Kırcağız karyesinde, Torba'nın Gökbel karyesinden meşhur eşkiyalardan Mustafa, diğer adıyla Kilim ve dört arkadaşı gelerek adı geçen köyden Hacı Hüseyin oğlu Durmuş ile Hacı Mehmet oğlu Hüseyin'in oğlu Feyzullah'ı beraberlerine alıp götürmüşlerdir. Takibi için beş neferlik müfreze çıkarılıp, Alamet Kışlası faillerini takip eden ve Torba cihetinde bulunan Mülazım-ı Evvel Hüsnü Efendi müfrezesiyle de birleştirilmiş ise de failer yakalanamamıştır. Esirler için Feyzullah'ın pederinden⁴⁵ fidye olarak dört yüz adet Osmanlı lirası alınarak serbest bırakılmıştır. Şâki Kilim, bir sene sonra Çine'nin Gökbel ve Hatabkışla⁴⁶ köyü sakinlerinden bilinmeyen kişiler tarafından katledilmiştir.

1 Mart [1]335 tarihinde Germedere karyesinden Demirci Hacı Mustafa oğlu Kasım'ın hanesini basarak iki yüz yetmiş banknot ile on adet Osmanlı Lirası ve bir çiftesini gasp ve merkumu cerh ederek firar eden Bahçeköylü Arap Mehmet Çavuş takip sonucu yakalanmış, arkadaşlarından Dereli Bedel oğlu Mustafa firar etmiştir. Mustafa'dan üç lira rüşvet aldığı ikrar eden Muğla Jandarma Bölüğü efradından Ulalı Feyzi Çavuş da adalete teslim edilmiştir.

25 Mart [1]335 tarihinde Pisili karyeli Gök Hüseyin oğlu İsmail'in on top dokuması ile bin dört yüz kuruş parasını Torba ile Kargıcak karyesi arasında gasp eden silahlı şahıs, takip sonucu yakalanmış ve evrakıyla adalete teslim edilmiştir.

2 Nisan [1]335 tarihinde Selimiye nahiyesine merbut Örençukur karyesinden Kırgöz Oğullarından Hasan oğlu Mehmet'i sol kolundan yaralayan adı geçen köyden Mestan oğlu Mehmet, yaralı Mehmet'in biraderi Kırgöz Oğullarından Hasan oğlu, cârih⁴⁷ Mehmet'i silahla katletmiş ve katil yakalanıp adalete teslim edilmiştir.

7 Nisan [1]335 tarihinde Işıkdere karyesinden evli, Çamköy karyesinden Macar oğlu Hacı Ahmet kerimesi Durdu, yine adı geçen köyden Hanife nam kadın tarafından katledilmiştir. Katil yakalanarak adalete teslim edilmiştir.⁴⁸

14 Nisan [1]335 tarihinde Çine ile Kayırlı karakolu arasında kimliği belirsiz kişiler tarafından Milaslı tüccardan Talat Efendi'nin silah, cephane ve üç yüz elli kuruş ve Alaiyeli Hasan Efendi'nin otuz beş fişek ve sekiz lira-yı Osmanî ve on adet gümüş mecdiyesi ve Tüccar Milaslı Rafael/Raphael ve Yako Levi/Jaakov Levyefendilerin elli adet Osmanlı altın ve iki adeti beş yüzlük Osmanlı altını ve kırk beş adet kâğıt parası ve yine Tüccar Avram/AvrahamKapeluto/Zapiluto Efendi'nin otuz üç adet Osmanlı altını ve altı adet Mecidiyesi ve İzmirli Musevi Kızıl Matina'nın beş yüz kuruşluk kâğıt parası gasp olunmuştur. Takip sırasında posta sürücülerinin dırdırı üzerine şakiler firar edip derdest olunamamışlar ve olayın faili meçhul kalmıştır.

45 Hacı Mehmet oğlu Hüseyin'den

46 Hatipkışlası

47 Yaralayan

48 DH.EUM.AYŞ., Dosya No:37, Gömlek No.6, s.1

17 Nisan [1]335 tarihinde ötenden beri eşkıyalık yapan ve jandarmanın silahını alıp kaçan Milas'ın Çiftlik karyesinden 310 tevellütlü⁴⁹ Kara Ali oğlu Hüseyin, jandarma müfrezesi tarafından ölü olarak ele geçirilmiştir.

21 Nisan [1]335 tarihinde Ulaş karyesinin Arslanyaka mevkiinde Akhane namıyla maruf hanelerde sâkin ve yedi ay önce hane sahibi Sarı Çoban oğlu Hacı Mehmet'i katlederek ailesine tecavüz eden dört eşkıyadan biri Tahtacı Kara Ali olduğu anlaşılmış, takip sonucu yakalanmış ve adalete teslim edilmiştir. Arkadaşları yakalanamamışlardır. Ayrıca ev eşyası ile elli adet Osmanlı Lirasını gasp etmişlerdir.

24 Nisan [1]335 tarihinde Kırcağız karyesine gece saat bir sıralarında bir silahlı şahıs gelmiş, Alaiyeli Hafız Ahmet'in hanesine girmiş, kendisiyle ailesini çeşitli yerlerinden ağır surette yaralamış, sonra firar etmiştir. Suçlular takip edilmişlerse de yakalanamamışlardır.

28 Nisan [1]335 tarihinde Ören karakolundan firar eden Milas Jandarma Bölüğü efradından ve Gökseki karyesinden Karıcı Oğullarından Hacı Hasan oğlu Mehmet, adı geçen köyden Hasan, Ketendere karyesinden Ömer Ağa ile birleşerek, Kızılağaç karyeli olup Aydın'dan dönen on kişinin altmış banknotunu gasp ve Sepetçiler karyesi civarındaki Zekeriya Ağa Bahçesinde çadır kurmuş olan Yörüklerden Akgöz oğlu Yusuf'un on yaşında Mehmet ismindeki mahdumunu ve eniştesi Akgöz oğlu Ali'nin on altı yaşındaki Dudu ismindeki kerimesini alıp savuşmuşlardır. Ayrıca Kızılağaç karyesinden Veli Efendi oğlunun kırk adet banknot ve Kara Mehmet oğlu Mustafa'nın üç bin beş yüz ve Kara Mustafa zevcesi Huriye'nin iki bin kuruşunu alarak kaçmışlarsa da takip müfrezesiyle girdikleri çatışma sonucu her üçü de ölü olarak ele geçirilmişlerdir.

30 Nisan [1]335 tarihinde Boğa Yokuşu'nda Milas eşrafından Murat Salih ve rüfekası önüne birkaç silahlı şahıs geçerek bir altın saatle iki yüz banknot alıp savuştukları ve saldırganların Tahtacı Kara Hüseyin çetesi olduğu anlaşılmış, reisleri ölü olarak ele geçirilmişse de arkadaşları kaçmışlardır.

3 Mayıs [1]335 tarihinde düğünde vuku bulan tartışmada Bayırlı Osman ve Karacahisarlı Emin'i katil ve İzzet'i yaralayan katil, Çiftlik karyesinden Salih oğlu Salih, Kara Alilerin Mehmet ve Hüseyin ve Durmuş oğlu Mehmet ve Süleyman ve Halil İbrahim ve Kırılı oğlu Mehmet Emin ve Balcı Ali yakalanmışlardır.

4 Mayıs [1]335 tarihinde Milas'ın Asın Çiftlik⁵⁰ civarında Kazıklı yolu üzerinde asker elbiseli bilinmeyen bir kişinin yatmakta olduğu görülmüş, araştırma sonucu katil Asın Cedit⁵¹ karyesinden Cırlaz Oğullarından Hüseyin oğlu Mehmet yakalanarak adalete teslim edilmiştir.

49 1895 doğumlu

50 Kıyıkışlacık (Asınkurin)

51 Ovakişlacık

7 Mayıs [1]335 tarihinde Epçe karyesinden Donsuz zevcesi Fatma'nın çadırına dört silahlı şahıs gelerek yirmi adet yirmilik ziynet altını ile on adet banknot ve Zeybek oğlu Süleyman'ın otuz banknotunu alıp savuşmuşlardır. Derhal olay yerine yetişilerek çatışmaya girilmiş, şakilerden ikisi ölü olarak ele geçirilmiş ve diğerleri firar etmişlerdir.

27 Mayıs [1]335 tarihinde Milas ile Söke kazası hududu arasındaki Kocaorman'da Akbük Sahranç/Sarnıç(?) nam mevkiye Sökeli Ateş oğlunun çadırına altı Rum eşkıyası taarruz ederek kırk baş hayvanlarını sürüp Yoran⁵² cihetine götürmüşlerdir. Müfreze çıkarılmış ise de saldırganlar elde edilememiş ve Çine, Söke kazalarına da malumat verilmiş ise de neticeden malumat alınamamıştır.

31 Mayıs [1]335 tarihinde, Selimiye pazarı günü, Selimiye ile Milas arasında sekiz silahlı şahıs, pazarcılarının önünü keserek bir miktar eşya ve akçe gasp etmişler, takip ile Çine taraflarına firar ettiklerinden hüviyetleri anlaşılamamış ve Çine kaymakamlığına malumat verilmiş ise de netice alınamamıştır.

1 Haziran [1]335 tarihinde Çomakdağ Yeniköy⁵³ ve Epçe karyeleri civarındaki değirmen yolundan geçen müfrezeye ateş eden Rum çetesi üzerine bomba ve silahla mukabele edilerek değirmende bulunan beş altı Rum maktul düşmüştür. Jandarma Giritli Ahmet şehit olmuş, konu adliye tarafından araştırılıp incelenmektedir. Gerekli evrak, adliye aracılığı ile livaya gönderilmiştir.⁵⁴

16 Haziran [1]335 tarihinde Torba jandarma karakol efradından Karacahisar karyeli Mustafa ile Sakarkaya karyeli Habip, Aydın-Milas yolu üzerinde beraberinde aldıkları Torba karyesinden ve sabıkalı Kürt Hendeni(?) Çiftçi Oğullarından Mehmet Çavuş oğlu İbrahim ile beraber, Sarıkısık nam mahalde Kargıcak karyeli Aydınli oğlu Molla Halil ve biraderi Mustafa'nın iki banknotunu almışlardır. Saldırganlar tutuklanmış ve evrakıyla birlikte adalete teslim edilmişlerdir.

22 Haziran [1]335 tarihinde Kuyucak civarında sığır kaçakçılığına teşebbüs eden Milas'ın Rum mahallesinden Hacı Yorgi oğlu İlya, o civarda dolaşan jandarma devriyelerine tesadüf etmiş, çıkan çatışmada jandarma efradından Gereme-i Cedid⁵⁵ karyeli Hüseyin oğlu Mehmet tarafından İlya katledilmiştir. Merkumun jandarma vazifesini kanunen icra edemediği ithamıyla evrakıyla adalete teslim edilmiş ve bugün Muğla hapishanesinde mahkûm bulunmaktadır.

28 Haziran [1]335 tarihinde Selimiye nahiye merkezini muhasara eden yirmi beş kişilik Çineli oldukları tahmin edilen İslam eşkıyası, Hıristiyan

52 Didim (Eskihisar)

53 Çomakdağ

54 DH.EUM.AYŞ., Dosya No:37, Gömlek No.6, s.2

55 Bağdamları

hanelerini basmış ve Kunduracı İstimat'ın dükkanındaki eşyayı gasp ve Boyacı oğlu İstavri'yi beraberlerinde alıp götürmüşlerdir. Ayrıca karakolda bulunan dört jandarmanın esliha ve cephanesini dahi alıp jandarma Yakup'u ağır bir şekilde yaralamışlar, Çomakdağ⁵⁶ cihetine firar etmişlerdir. Takiplerinden bir sonuç çıkmamıştır. 20 Temmuz [13]35 tarihinde tekrar takiplerine gönderilen Arif Çavuş dahi Beşparmak dağında bu eşkıyaya tesadüf etmiş ise de Arif, rüşvet aldığından muvaffakiyet hasıl olmamış ve Arif Çavuş muhakemeye alınarak kanuni işlemlere tâbi tutulduktan sonra adalete teslim edilmiştir.

12 Temmuz [1]335 tarihinde Milas ile Mandalyat⁵⁷ arasında Sahraç⁵⁸ nam mevkiye Yahudi milletinden Kalpakçı Mahir, bir refiki ile beş altı yolcunun bir miktar eşya ve iki bin kuruşunu gasp ettiklerinden takip sonucu yakalanmış ve adalete teslim edilmişlerdir.

19 Temmuz [13]35 tarihinde Kırcağız karyesini basan otuz kişilik Çine kasabasının Saferler⁵⁹ karyesinden olması muhtemel eşkıya, müteaddit takibata rağmen yakalanamamışlardır. Olay, faili meçhul kalmıştır.

11 Ağustos [13]35 tarihinde Beçin ve Çamköy arasında Menteş Boğazi'nin kesen silahlı eşkıya ile çatışma çıkmış, çıkan çatışmada bunlardan biri ölü olarak ele geçirilmiş ve diğerleri firar ettikleri için hiçbirinin hüviyeti anlaşılamamıştır. Ayrıca beraberlerinde kaldırdıkları Çamköylü hacı Osman oğlu Ahmet'i katletmişlerdir.

11 Ağustos [13]35 tarihinde Sakarkaya karyesinden Asker Osman zevcesi Elif'in hanesini geceleyin, Çine'nin Kullar karyesinden Koca İbrahim Oğullarından Molla Hüseyin oğlu Mehmet, Tavaslı Oğullarından Mustafa Ali'nin Hamza silahlı olarak basmışlar, Elif'i darp ve ev eşyasını gasp etmişlerdir. Adı geçenler, gasp ettikleri eşyalar ile birlikte yakalanmışlar ve adalete teslim edilmişlerdir.

12 Ağustos [13]35 tarihinde Bafa karyesine, biri jandarma neferi olmak üzere altı silahlı şahıs gelerek, İzmirli Esat Efendi'nin silah ve bir miktar parasını gasp ederek firar etmişlerdir. Tahkikat sonucunda Söke'nin Kırveliler⁶⁰ karyesinden Ali oğlu Durmuş ve Sarıkemer karyesinden Veli oğlu Mestan ve Serçin karyesinden İsmail oğlu Mustafa ve yine Sarıkemer'den Bekir oğlu Yusuf oldukları ve jandarmanın da yine Söke'nin Sarıkemer karakolu efradından ve Karaveliler⁶¹ karyesinden Ali oğlu Durmuş olduğu anlaşılmıştır. Yakalanmaları için Söke jandarma kumandanlığına malumat verilmiş ise de netice meçhul kalmıştır.

56 Çomakdağ isimli dağ

57 Selimiye

58 Sarnıç

59 Seferler

60 Söke'nin Kisir köyü Kırveliler mahallesi

61 Söke'nin Kisir köyü Kırveliler mahallesi

1 Eylül [13]35 tarihinde Karacahisar karyeli Bayırlı Mehmet cinayetiyle suçlanarak hapisshenede iken firar edip, iki refikiyle Milas'ın Bayır karyesinden Veneyar(?) oğlu Ali'nin hanesini basmışlar, yüz lira kıymetinde eşyasını gasp ederek firar etmişlerdir. Fakat takip sonucu iki refiki yakalanmış, gasp ettikleri eşyanın bir kısmı ortaya çıkarılmış ve adalete teslim edilmişlerdir.

5 Teşrin-i evvel [13]35 tarihinde Kargıcak karyesinden Hacı İmamoğlu Ali'nin hanesine üç silahlı şahıs gelerek, hanesine tecavüz etmek istediklerinde, merkur kapıyı açmayıp müdafaa ederek dışarıdan atılan mermilerden yaralanmıştır. Saldırganların, adı geçen köyden Hacı Yusuf oğlu Hasan ve Molla Mehmet oğlu Hasan ve Arap oğlu Hamit olduğu anlaşılmış, ikisi yakalanarak adalete teslim edilmiştir.

23 Teşrin-i evvel [1]335 tarihinde Selimiye nahiyesinin Danişment karyesinden Semerci oğlu Molla Mehmet, karye-i mezkûreden Hovarda Oğullarından Mehmet oğlu Ahmet tarafından kurşunla katledilmiştir. Katil yakalanamamıştır.

23 Teşrin-i evvel [13]35 tarihinde üç silahlı şahıs Torba karyesine gelmiş, kendilerinin Kuva-yı Milliye efradından olduklarını da söylemiş, sonra da hayvan ve tüfek alarak savuşmuşlardır. Bir hafta sonra diğer silahlı on üç şahıs gelmiştir. Araştırma sonucunda Kılı Hüseyin Efe biraderi Osman Efe çetesine mensup oldukları anlaşılmış ve merkurmez mezkûr karakol efradının dört yüz elli adet cephanesini gasp ederek Çine taraflarına doğru kaçmışlardır. Meseleden Kuva-yı Milliye'ye de malumat verilmişse de bir cevap gelmemiştir. Fakat Torba karakol kumandanı hakkında alelusul tahkikat icra yapılmış ve tahkikat evrakı işlemde tutulmaktadır.

14 Kanun-i evvel [13]35 tarihinde Germe'nin Haslar karyesinden Çavuş oğullarından Mestan oğlu İsmail taşıdığı çifte tüfeği ile jandarma efradından Tefennili Salih oğlu Habib'i katletmiştir. Katil yakalanmış ve adalete teslim edilmiştir.

28 Kanun-i evvel [13]35 tarihinde Epçe karyesine beş müsellâh şahıs gelerek Kocabıçak oğlu Halil İbrahim ve Çavuş oğlu Molla Hasan ve Yörük Salih zevcesinin hanelerini basıp bir miktar ev eşyası ve bir miktar nakit gasp ederek savuşmuşlardır. Araştırma sonucu saldırganların Kafaca'dan Hatip oğlu Mestan, Dibekdere'den Kara Mustafa oğlu Mehmet ve Çomakdağlı Uzun oğlu Hüseyin ve Vasil(?) oğlu Mehmet'in Veli ve Kızılcaayık'dan Sarı Ahmet'in Mehmet oldukları anlaşılmış ve bunlardan Mestan ile Mehmet yakalanmıştır. Diğer arkadaşları firardadır.

26 Kanun-i evvel [13]35 tarihinde Ağaçlıyol Cedit karyesine hüviyetleri meçhul beş silahlı şahıs gelerek Abdullah oğlu Recep ve Kara Mustafa oğlu Ali ve İbrahim oğlu Osman ve Hüseyin oğlu Mehmet'in hanelerini basıp, bir miktar nakit ve ev eşyası gasp ederek firar etmişlerdir. Yapılan tahkikatta Dibekdereli

vakası failleriyle aynı eşhastan ibaret olmakla Dibekdere vakasının hudûsunda takip sonucu yakalanmışlardır.

3 Kanun-i sani [13]36 tarihinde Kafaca ve Epçe karyelerine çete namıyla beş müsellâh şahıs gelerek yedlerinde kurşun kalemle yazılı bir pusulada Çine kazasının Kuva-yı Milliye efradından Killı oğlu Hüseyin avanesinden olup merkur Hüseyin tarafından binek hayvanatı almak üzere memur edildiklerini ifade ederek, cebren Epçe karyesinden beş, Kafaca karyesinden Delikboğaz Mehmet zevcesi Gülsüm'den bir olmak üzere, toplam altı hayvan aldıkları ve karye muhtarı Mustafa Efendi'nin de bir adet eyeri ile bir adet palto ve bin kuruşunu gasp ve Çine'nin Karpuzlu ovası istikametine doğru gittikleri ve bunlardan birinin Torbalı Demirci Oğullarından Mustafa ve ikincisinin Molla Abdullah oğlu Mustafa ve üçüncüsünün yine karye-i mezkûreden Kazdağlı oğlu Hasan'ın Mehmet oldukları ve diğer üçünün de Çine'nin Soğukoluk karyesinden oldukları anlaşılmıştır. Takiplerine müfreze gönderilmekle beraber hakikaten Kuva-yı Milliye efradından olup olmadıkları, Kuva-yı Milliye'ye yazılmıştır. Fakat ilgililer yakalanamamıştır.

11 Kanun-i sani [1]336 tarihinde Ulaş karyesinden Hacı İbrahim oğlu Ali'nin hanesine beş silahlı şahıs gelerek hane derûnuna taarruz etmek istediklerinden içeriden vâki' müdafaa üzerine şakilerin kurşunuyla Hacı İbrahim maktul düşmüştür. Katil Ulaş karyesinden Deli Süleyman oğlu Şükrü ve Karabıyık Oğullarından Himmet oğlu Mustafa derdest edilerek adalete teslim edilmişlerdir. Diğer refiklerini itiraf etmemekte olduklarından hüviyetleri meçhul olup derdest olunamamışlardır.

18 Kanun-i sani [13]36 tarihinde Tuzabad karyesine beş müsellâh şahıs gelerek Muhtar Molla Mehmet'in hanesine duhul etmek istediklerinde gördükleri müdafaa üzerine savuşup yarım saat yakınında bulunan Yusufçaderesi'nden Kundak kızı Fatma'nın hanesine taarruz ve iki lirasını gasp ve Tuzabadlı Hacı Ali oğlu Ali'nin kerimesinin hanesine gelerek gelini Fatma'nın ziynet altınlarını gasp ve Fatma'nın birkini izale ile firar etmişlerdir. Adı geçenler, bu ana kadar takip edilmiş ise de yakalanamamışlardır.

19 Kanun-i sani [13]36 tarihinde Dibekdere karyesine gelerek Kuva-yı Milliye efradından olup karyesinde izinli bulunan Hasan oğlu Osman'ın bir garra ve yirmi beş fişeğini ve Muhtar Yağcı oğlu Ali'nin on dört banknotunu, sekiz mecdiyesini, iki adet beş yüzlük ziynet altınını, bir adet iki yüz ellilik altınını, bir adet Osmanlı altınını ve iki adet Osmanlı yüzlük altınını, iki ziynet altınını, üç adet seksenlik altınını, kırk adet yirmilik ziynet altınını, bir çiftte, bir rovever/rovelver⁶² ve bazı ev eşyasını ve Yağcı oğlu Mustafa'nın hanesinden de beş yüz kuruş mağşuşe para ve elli altın alarak savuşan Milas'ın Kızılcaayık karyesinden müteehhil Eskihisarlı Mustafa Ali ve Sarıkaya'dan Kuşçu oğlu Süleyman ve biraderi Mehmet derdest olunarak adalete teslim edilmiştir. Sadece biri meçhul kalmıştır.

62 Tabanca markası

21 Kanun-i sani [13]36 tarihinde Milas'ın Hayıtlı Mahallesinde Hacı Ali Bey zade Ethem'in hanesinde sarhoşluk nedeniyle Hacı İlyas Mahallesinde Binbaşı zade Osman Efendi zade Münir, röverö/rovelver kurşunuyla Şevketiye Mahallesinden ve Kuva-yı Milliye efradından Kolcu Kara Mustafa oğlu Mehmet Çavuş'u cerh ve katletmiştir. Takip sonucu katil, ölü olarak ele geçirilmiştir.

25 Kanun-i sani [1]336 tarihinde Selimiye'nin Kızılcakeyu mevkiinde Çıdırkanlı Halil ve Horzan⁶³ oğlu Mahmut ve Çalık oğlunun hanesine beş silahlı şahıs gelerek bir miktar eşya ve iki tavuk alarak savuşmuşlardır. Saldırganlar, takip edildilerse de yakalanamamışlardır.

Tarihi ve oluş şekli Milas kazasında bilinmeyen Bodrum'un Mumcular karyesinden Çolak Hasan'ın geceleyin hanesini basarak bütün paralarını gasp eden Bodrum'un Tepecik karyesinden olup Milas'ın Yaşyer karyesinde mukim Kıpti Handan Ali ve Bodrum'un Çaltılık karyesinden Kıpti Veli Usta oğlu Ali ve Milas'ın Koru karyesinden Kurt oğlu Hüseyin, takip sonucu yakalanmış ve Bodrum'a gönderilmiştir.⁶⁴

30 Kanun-ı sani [1]336 tarihinde Kafaca karyesine üçü mavzer ve biri çifte tüfeğiyle müsellâh kimliği belirsiz dört şahıs gelerek mezkûr karye kır bekçisinin beylik Verendel/Vierendeel tüfeğiyle yirmi beş adet cephanesini alıp Torba istikametine firar etmişlerdir. Takip edildilerse de yakalanamamışlardır.

3 Şubat [13]36 tarihinde Güllük nahiyesinin Yaka karyesinde çift sürmekte olan Kemikler karyesinden on beş yaşında Sarı Mehmet oğlu Ali yine adı geçen köyden Koca Mehmet oğlu Ahmet'i darp etmiştir. Darp sonucu Ahmet'in vefatı üzerine katil yakalanarak ve evrakıyla adalete teslim edilmiştir. 25 Şubat [1]336 tarihinde gece saat üç sıralarında İtalyan Jandarma Kumandanı Mösyö Kandini'nin tercümanı İstanköylü Ahmet'i, yine bir İtalyan jandarma neferi, aralarındaki bir sorundan dolayı röverver/rovelver ile katletmiştir. Katil, İtalyanlar tarafından tutuklanmış ve mesele iki İtalyan tebaa ve askeri arasında meydana geldiği için adli işlem yapılmamıştır.

9 Şubat [1]336 tarihinde Milas'ın Korucuk karyesine dört silahlı şahıs gelerek birkaç haneye taarruzla altı bin kuruş kadar bir meblağ gasp edip savuştukları ve bunlara kılavuzluk eden Muğla'nın Bencik karyesinden Koca Bekir oğlu Mehmet ile failleri yine Muğla'nın Bencik karyesinden Karaca'nın oğlu Hüseyin ve Kozaklı Mehmet ve Deli Ömer oğlu İsmail takip sonucu yakalanmış ve evrakıyla birlikte adalete teslim edilmiştir.

15 Şubat [1]336 tarihinde Kılavuz karyesine silahlı üç şahıs gelerek karye-i mezkûreden Koca İbrahim oğlu Ahmet'i kurşunla katil ve firar ettikleri ve yakalanmaları için gönderilen müfreze tarafından icra kılınan tahkikat ve takibat neticesinde katilleri olduğu anlaşılan Milas Nizamiye Bölüğü efradından Kılavuz karyeli Mehmet Onbaşı ve askerî firarîlerinden Korucuk karyeli Mehmet yakalanmış ve adalete teslim edilmiştir. Aynı zamanda iki buçuk ay önce Narhisar karyesinden Şeyh Mustafa zevcesi Fatma Ana'nın geceleyin hane kapısı kırılarak kırk okka soğan ve sekiz dolu göğeri/güveri⁶⁵ ve

63 Hortum da olabilir.

64 DH.EUM.AYŞ., Dosya No:37, Gömlek No.6, s.4

65 Sebze

bir miktar zeytin yağ ve iki adet kıl çuvalını çalan Narhisar karyesinden Hacı Efendi oğlu Mehmet ve Kaçar oğlu Mehmet ve Ağa Baş oğlu Mehmet ortaya çıkarılan soğan ve göğeri/güveri ile yakalanarak adalete teslim edilmiştir. İşbu vakayı müteakip Kılavuz karyesinden Çelebi oğlu Ali'nin Kandak karyesinde bulunan bir adet su değirmenini Kandak karyesinden Değirmenci Halil Ağa'nın teşvikiyle kasten yakan Kavas Mehmet dahi yakalanarak adalete teslim edilmiştir.

4 Mart [1]336 tarihinde Söke kazasında eşkıyalık yapan şaki Selim'in takibi için Selimiye ve Kazıklı nevâhisine gelen ve birinde Söke'nin Bağarası nahiyesi müdürü ile mevki-i mezkûr İtalyan kumandanının vesikasını taşıyan Söke'nin Bağarası Kuva-yı Milliye efradından şekavetle me'lûf Arslanyayla⁶⁶lı Koca Hüseyin Efe maiyetiyle Selimiye'den Kazıklı'ya gitmekte iken yol üzerinde bulunan Asın Cedit⁶⁷ karyesi ahalisinden kısrak ve bargir⁶⁸ olmak üzere on iki baş hayvan ile karye-i mezkûreden Kahya Molla Mehmet kerimesinin hanesine girerek takım altınlarını gasp ve hayvanlardan on birini iade ile yirmi bin kuruş kıymetinde bulunan Veli Kahya'nın kısrağını iade etmedikleri ve aynı zamanda İlmin⁶⁹ karyesinden bir, Kazıklı İn⁷⁰ karyesinden iki, Kazıklı nahiyesinden sekiz baş hayvanı tekrar iade edilmek üzere alıp götürmüşlerdir. Akbük karyesinden Rum milletinden birkaç kişiyi darp ve eşkıya araması bahanesiyle hanelerine girmiş ve bu Rum milletinden Dimitri hanesinden yirmi iki adet takım altını ve iki adet çarşaf ve ziynet altınlarını alıp ve Rum milletinden hamile bir kadını darp ederek Balat Ovası tarikiyle Söke'ye gittikleri ve bu mesele Kuva-yı Milliye'ye bildirildiği gibi hayvanatın iadesi ve saldırganların yakalanması için livaya telgrafla malumat verilmiştir. Kazıklı müdüriyetinin raporu, 229 sayılı ve 7 Mart [13]36 tarihli yazı ile Menteşe Mutasarrıflığına bildirilmiştir."⁷¹

Kazanın büyüklüğüne oranla karakolların ve asker mevcudunun yetersiz olması, çoğunlukla olaydan birkaç gün geçtikten sonra haber alınabilmesi nedenleriyle saldırganlar, dağ ve ormanların yoğunluğundan yararlanarak firar etmişlerdir. Saldırganların, Bodrum muntikasından çıkışlarında diğer kaza zabıtasıyla birlikte takibat yapılamaması yüzünden, failer, çoğunlukla olayın üzerinden epeyce bir zaman geçtikten sonra elde edilen deliller ile yakalanabilmiştir.⁷²

Olayların artmasını Milas Kaymakamı, biri umumi diğeri özel olmak üzere iki çeşit sebebe bağlamıştır:

1- Genel sebep: Tembel, üşengeç ve uyuşuk bazı insanların zamanın olağanüstülüğünden yararlanarak eşkıyalığa yönelmeleri.

66 Arslanyaylası köyü

67 Ovakışlacık köyü

68 Beygir

69 Gürâğaçlar köyü

70 Muhtemelen Kazıklıbucak köyü

71 DH.EUM.AYŞ., Dosya No:37, Gömlek No.6, s.5

72 DH.EUM.AYŞ., Dosya No:37, Gömlek No.6, s.5

2- Özel sebep: Kendilerine Kuva-yı Milliye süsü veren bazı kişilerin var olan durumdan yararlanarak saldırganlaşmaları.⁷³

Kazaya en ziyade musallat olan zararlı insanların Çine ve Söke gibi civar kazalardan geldiği ve çoğunlukla Kuva-yı Milliye nüfuzuna dayanarak eşkıyalık etmekte oldukları tespiti yapılmaktadır. Bu çeşit eşkıyanın saldırılarının tekrarlanmasını engellemek için ilgili makamlar nezdinde gerekli girişimlerin yapılması önerilmektedir.

Kazanın vaziyeti itibariyle mevcut kuvvet ile idaresi mümkün görülmemiştir. Ayrıca sadece içeride asayişin sağlanabilmesi için hem kara hem de sahil yönünden ve adalardan gelecek Rum eşkıyasını engelleyecek, hayvan kaçakçılığını ortadan kaldıracak karakolların yeniden önemli yerlerde kurulması, açılması ve efradının artırılması zaruri bulunmuştur.⁷⁴

Öte yandan jandarma nizamiye efradının ve mevcudunun yeterli bulunduğu durumlarda da sadece takibe çıkan efradın başlarında zabıt bulunmaması ve cahil efradın kafasına göre hareket etmesi yüzünden istenilen başarı elde edilememiştir. Bunun için de çalışkan ve muktedir bir jandarma zabıtının gönderilmesi istenmiştir.⁷⁵

Sahil kazalarının genişliği ve sahil alanının olağanüstü uzunluğu, sürekli olarak ehemmiyetli miktarda bir kuvvetin bulundurulmasını gerektirmiştir. Bu nedenle gerektiğinde jandarmaya yardıma yetiyecek askerî kuvvet temin, asayiş ve güvenliğin sağlanması hususunda etkin olan yüzü aşkın nizamiye efradının liva merkezine getirilmesi istenmiştir. Nahiye merkezi ile mühim karakolların kuvvetsiz bırakıldığı görüldüğü için nizamiye askeri takviyesi talep edilmiştir.

119 sayılı ve 4 Şubat 1920 tarihli yazı ile Mutasarrıflık Makamından, kazadan kuvvet alınmaması istenmiştir. 52 sayılı ve 11 Şubat 1920 tarihli cevapta, jandarma kadrosunun artırılmasının ve nizamiye askerlerinden istifadenin mümkün olmadığı belirtilerek, elde bulunanla idare edilmesi tavsiye buyrulmuştur. Gerçekte yarıya inmiş olan nizamiye askerleri ve mevcut jandarma, uygun yerlere dağıtılarak asayiş ve güvenlik, elden geldiği kadar korunmaya çalışılmıştır.⁷⁶

“Teşrin-i evvel [13]35 zarfında vazifeye başlayarak şahidi bulunduğum olaylardan 32, 34, 39, 41, 44, 45 numaralı vukuat failleri tamamen yakalanmış, 33 numaralı vakanın malum olan dört failinden ikisi ve 36 numaralı vakanın bir kısım meçhul failleri ve 38 numaranın faillerinden meçhul olan biri yakalanamamış, 35 numaralı vakanın failleri belirlenmişse de yakalanamamış ve 37 ve 42 numaralı vakaların saldırganları bütünüyle meçhul kalmıştır. 35, 36, 37 ve 40 numarada gösterilen vakaların saldırganları beşer kişi olarak görülmesine nazaran faillerin aynı

73 DH.EUM.AYŞ., Dosya No:37, Gömlek No.6, s.5

74 DH.EUM.AYŞ., Dosya No:37, Gömlek No.6, s.6

75 DH.EUM.AYŞ., Dosya No:37, Gömlek No.6, s.6-7

76 DH.EUM.AYŞ., Dosya No:37, Gömlek No.6, s.6-7

eşhastan ibaret olması düşünülmektedir. 36 numaranın failleri yakalandığında diğer vukuatlarla alakaları olmadığı anlaşılmıştır. İşbu fail-i meçhul kalan olayların Çine'den gelen ve Kafaca ve Epçe vukuatını meydana getirenler tarafından icra edildiği tahmin edilmektedir. Bununla beraber kuvvetli delil mevcut olmadığından elde edilecek diğer deliller araştırılmaktadır.

3,11,18,19,25,30 Kanun-i sani [13]36 tarihlerinde birbirini takip eden olayların her birine olduğu anda veya ihbarında behemehâl takip müfrezesi çıkarılmış ve yalnız takibi neticelendirilmeden efradın bir müddet sonra geri döndükleri görülmüştür. Sürekli araştırmalar yapılmamış olmasına bağlı 40 numaralı vakanın ortaya çıkmasıyla bir taraftan jandarma kumandanlığına bizzat hareket etmemesinin sebebi sorulmuş, diğer taraftan da hemen hareket emri verilmiştir. Fakat suçluların takibinin yine efrada terk edildiği görüldüğünden Liva Makamına, durum şifre ile arz edilmiş ve jandarma kumandanının hemen tebdili ve muktedir bir zabıt gönderilmesi istirham olunmuştur. 44, 45 numaralı olayların çıktığı anda jandarma kumandanı bizzat hareket etmiş, gerek adı geçen olayın faillerini ve gerek o sırada vuku bulan ve evvelce vuku bulmuş olan hırsızlık ve kasten yakma olaylarının suçlularını yakalamıştır.

Genel olarak livanın ahalişi medenîdir. Etrafındaki eşkıyalık faaliyetlerinin daha az olduğu diğer kazalarından daha geniş ve daha müstesnâ bir mevkide bulunan Milas kazasına daha fazla asayiş kuvveti verilmesi ve jandarma kumandanının en muktedirlerinden seçilmesi ve tayini zaruri görülmüştür. Çine'de ve Söke'de eşkıyalıkla içli dışlı olmuş köy halklarının saldırı ve eşkıyalıklarının kaldırılması, karakolların ve asker sayısının artırılması çok büyük gereklilik olarak görülmüştür. Bundan başka efradın belli bir düzen içine konulması, mutlak itaatın temin edilmesi ve karakollar arasında düzenli olarak devriyelerin dolaşması, bir vaka olduğunda ilk önce karakolun mevcuduyla takibata başlanması, deliller kaybedilmeden derhal nöbetçiler ile merkezin haberdar edilmesi, eşkıyanın kaçmasına fırsat verilmemesi, derhal tenkillerinin sağlanması için evvelce 100'den fazla olan, sonra yarıya indirilen nizamiye kuvvetinin de 250'ye çıkarılması, gerektiğinde jandarmaya yardıma yetişmek üzere, yerlerin ehemmiyetine göre karakollara dağıtılması maksada ulaşmaya yeterlidir. Bugün var olan kuvvetlerle asayiş sağlamak için mümkün olabildiği kadar çaba harcanmaktadır. Hamdolsun siyasi cerâim ve tecâvüzât vuku bulmadığı gibi eşkıyalık namıyla bilinen olaylar da sınırlı sayıda insan tarafından yapılmıştır. Bunların da hemen hemen tamamı Kuva-yı Milliye tesiriyle vaki olmaktadır. Bununla beraber hükümet sıfatıyla istisnasız umum hakkında seyyanen takibat icra edilmiştir. Gücümüzün üstünde karşılaştığımız meselelerde, durumdan üst makamlar haberdar edilmiş ve kanunen lazım gelen tahkikat hemen icra edilerek toplanan evrak, yasal makamlara verilmiştir."⁷⁷

Milas'ta eşkıyalık olaylarının artmasının nedenini, kazanın jandarma kumandanının olayların üstüne gerektiği gibi gitmemesi, bizzat takibe çıkmaması, takip için izinleri geciktirmesi görülmektedir. Mülkiye Müfettişi Süleyman Hikmet Bey; Milas'tan evli olduğu halde olayların üzerine

77 DH.EUM.AYŞ., Dosya No:37, Gömlek No.6, s.6-7

gidemeyen, icraatlarında etkinlik gösteremeyen ve lakayt davranan jandarma kumandanının, bir başka yere tayin edilmesini teklif etmiştir. Milas'a muktedir ve faal bir kumandanın tayinini istemiştir.⁷⁸

1 Eylül 1919- Şubat 1920 tarihleri arasında meydana gelen olaylarla ilgili Jandarma Tabur Kumandanlığı tarafından hazırlanan rapora göre, suçların en fazla görüldüğü yerler arasında Muğla merkez ve Milas kazası yer almaktadır.⁷⁹

Sonuç

Yazı İşleri Müdürü Lütfü, Milas Kazası Kaymakamı, Mülkiye Müfettişi Süleyman Hikmet Bey'in raporlarından ve olay özet cetvelinden de anlaşıldığı gibi Menteşe sancağı asayiş olayları açısından genel olarak sakinidir. Bu dönemde sadece Muğla ve Milas'ta artış görülmektedir.

1918 yılında asayiş durumu normal iken 1919-1920 yıllarında yönetim ve otorite boşluğu yüzünden Bodrum, Muğla ve çevresinde gasp, soygun, hırsızlık ve tecavüz suçlarında artış görülmüştür. Çete ve eşkıyaların bir kısmı yakalanmış, bir kısmının yeri tespit edildiği halde yakalamak konusunda ağır davranılmış, bir kısmının kaçmasına göz yumulmuş, Kuva-yı Milliye'ye bağlı görünenler hakkında işlem yapılmamış, kendilerini Kuva-yı Milliye'ye gösterenler hakkında Kuva-yı Milliye yöneticileri bilgilendirilmiştir.

İtalyanların ve Yunanlıların, Kuva-yı Milliye'yi gözden düşürmek için bazı Müslüman ve gayrimüslim çeteleri kullandıkları görülmektedir. Kuva-yı Milliye ile hiç alakası olmayan kişiler, köyleri basarak Kuva-yı Milliye adına halktan para ve eşya toplamışlardır. Böylece halk ile Kuva-yı Milliye arasına bir duvar örmeye çalışmışlardır. İşgalci güçlerin, milli bilinç ve direncin kırılması için gayret gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan Rum azınlık ile Müslüman halk arasında da bir çatışma çıkarmak için büyük gayretler gösterilmiştir. Mondros Mütarekesi'nde yer alan şartları oluşturmak ve işgallerine mazeret oluşturmak isteyen İtalyanlar ve Yunanlılar, yerli Rumları kullanmışlardır. Bazen de kullandıkları kişi, Rodoslu Cemal gibi Müslüman şahıslar da olmuştur. İşgalci güçler için önemli olan şartların olgunlaştırılmasıdır.

İstanbul hükümetine bağlı yöneticiler; İtalyan, Yunan ve Kuva-yı Milliye kuvvetlerinin baskısı altında durumu idare etmeye çalışmışlardır. Olaylar karşısında inisiyatif almamışlar ve İstanbul'u haberdar etmekle yetinmişlerdir. Bu da içeride bir otorite boşluğunun doğmasına neden olmuştur. Ayrıca o

78 DH.EUM.AYŞ., Dosya No:37, Gömlek No.6, s.2

79 DH.EUM.AYŞ., Dosya No:37, Gömlek No.6, s.9

dönemin şartları gereği, iç güvenliği sağlamak için yeterince jandarma kuvveti de bulunmamaktadır. Mondros Mütarekesi'nin getirdiği sınırlamalar, ülke içerisinde güvenliğin ve asayişin bozulmasına ortam hazırlayacak şekilde düzenlenmiştir.

Kısa sürede yaşanan adi nitelikli olaylar, Bodrum ve çevresinde asayişin olmadığı düşüncesini veya algısını vermeye yetecek seviyededir. Önemli olan olayların yoğunluğu değil, halkta uyandırdığı algıdır. Halkın kendini güvende hissetmemesi demek, yeni bir sığınma noktası araması demektir. Güvensiz bir Osmanlı yönetimi yerine, insanların kendini güvende hissedebileceği İtalyan yönetimine razı olmaya yönlendirilmiştir.

Bütün bu oyunlara rağmen Bodrum halkının uyumlu ve olumlu tavrı, bölgede asayiş olaylarının artmasına engel olmuştur. İtalya ve Yunanistan tarafından bölgenin işgali için, bilinçli ve kasıtlı olarak olay çıkarılmadıkça, Bodrum ve çevresinde pek fazla olay olmamıştır.

KAYNAKÇA**I. Arşivler****Başbakanlık Osmanlı Arşivi**

DH.EUM.4.Şb., Dosya NO: 21, Gömlek No: 3,
DH.EUM.ADL., Dosya NO: 42, Gömlek No:20,
DH.EUM.ADL., Dosya NO: 45, Gömlek No:29,
DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 11, Gömlek No:55,
DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 17, Gömlek No:74,
DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 19, Gömlek No:83,
DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 4, Gömlek No:4,
DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 4, Gömlek No:89,
DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 6, Gömlek No:52,
DH.EUM.AYŞ., Dosya NO: 73, Gömlek No:84,
DH.EUM.AYŞ., Dosya NO:1, Gömlek No:57,
DH.EUM.AYŞ., Dosya No:37, Gömlek No.6,
DH.ŞFR., Dosya NO: 590, Gömlek No:29,
DH.ŞFR., Dosya NO: 593, Gömlek No:51,
DH.ŞFR., Dosya NO: 619, Gömlek No:88,
DH.ŞFR., Dosya NO: 622, Gömlek No:53,
DH.ŞFR., Dosya NO: 623, Gömlek No:101,
DH.ŞFR., Dosya NO: 624, Gömlek No:150,
DH.ŞFR., Dosya NO: 624, Gömlek No:62,
DH.ŞFR., Dosya NO: 629, Gömlek No:55,
DH.ŞFR., Dosya NO: 92, Gömlek No:175,
DH.ŞFR., Dosya NO: 98, Gömlek No:339,
DH.ŞFR., Dosya NO: 99, Gömlek No:24,

II. Kitap

- Habibzade Rodoslu Ahmet Kemal, *İsporad Adaları ve Tarihçesi (On iki Ada)*, (Çev. Cemalettin Taşkıran), Genelkurmay Basım Evi, Ankara, 1996.
- Pancar, Emine, *Aydın ve Muğla Kuva-yı Milliyesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), İzmir 2010.
- Temel, Mehmet, "Kuvâyı Milliye Döneminde Milas- Bodrum'da Eşkıyalık ve Çetecilik", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sutad.selcuk.edu.tr/sutad/article/download/491/481.

III. Makaleler

- Alpar, Güray, "Güvenliğin Sağlanmasında Bir Kolluk Kuvveti Olan Jandarmanın Geçmişten Günümüze Rolü ve Dünyadaki Konumu", *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, Mayıs 2013, Sayı-2/1.
- Balkaya, İhsan Sabri, "Mütareke Dönemi Asayişin Üç Boyutu", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı- 41, Mayıs 2008.
- Gönüllü, Ali Rıza, "Denizli Sancağı'nda Meydana Gelen Asayiş Olayları (1914-1920)", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*.
- PANCAR, Emine, "Fethiye Kuva-yı Milliyesi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Güz 2010, Sayı 25.

EKLER

Tablo-1: Eylül 1919-Şubat 1920 tarihleri arasında faili bilinip de yakalanamayan ve faili meçhul kalan olaylar

Sıra No	Olayın zamanı	Olayın çeşidi ve oluş şekli	Olayın failleri	Açıklamalar
1	1 Eylül 335	Fethiye kazasının Seydiler Yenice mahallesinden Katrancı Hüseyin oğlu Hasan, Elmalı' hududu civarında Mandan ovasında ² kimliği belirsiz dört şahıs tarafından katledilmiştir	Meçhul Fethiye	Katilin ortaya çıkarılması ve yakalanması için 6 Kanun-i sani [13]36 ve 2/158 numaralı telgrafla ve 2 Mart [13]36 tarih ve 2/1.631 numaralı telgrafla Fethiye Bölük Kumandanlığına emir verilmiş ise de failin hala bilinmediği ve yakalanamadığı cevaben bildirilmiştir.
2	2 Eylül 335	Muğla'nın Mesken karyesinden Kocabaş oğlu Mestan; Muğla'nın Kavaklıdere yolu üzerinde şahsı meçhul tarafından katledilmiştir	Meçhul Muğla	Katilin ortaya çıkarılması ve yakalanması için 1 Kanun-i sani [13]36 ve 2/250 ve 2 Mart [13]36 tarih ve 2/1.633 numaralı yazıyla Muğla Bölük Kumandanlığına emir verilmiş ise de failin hala bilinmediği ve yakalanamadığı, fakat takibata devam edilmekte bulunduğu cevaben bildirilmiştir.
3	19 Teşrin-i evvel 335	Bodrum kazasının İrniye? (إرنیہ) (İrmine) karyesinden Halil Kâhya oğlu Mehmet zevcesi Fatma'nın hanesini geceleyin basarak para ve eşyasını bilinmeyen bir kişi gasp etmiştir.	Milas'ın Kayabaşı tahtacılarından Kara Ali ve meçhul üç arkadaşı. Bodrum	Kara Ali ve üç arkadaşının her halde ortaya çıkarılması ve yakalanması için 6 Kanun-i sani [13]36 ve 2/161 numaralı telgrafla ve 6 Mart [13]36 tarih ve 1.839 numaralı yazıyla da te'kiden emir verilmiş ve henüz bir netice alınmamıştır.

Sıra No	Olayın zamanı	Olayın çeşidi ve oluş şekli	Olayın failleri	Açıklamalar
4	23 Teşrin-i evvel [1]335	Milas kazasının Danişment karyesinden Semerci oğlu Mehmet'i bir kadın meselesinden katl ile firar.	Milas'ın Danişment karyesinden Hovarda Oğullarından Mehmet oğlu Ahmet. Milas	Katilin behemeñal derdesti için 6 Kanun-i sani [13]36 ve 2/157 numaralı telgrafla ve 2 Mart [13]36 tarih ve 2/1.632 numaralı yazıyla da te'kiden Milas Bölük Kumandanlığına emir verilmiş ve henüz bir netice istihsal olunamamıştır.
5	6 Teşrin-i sani [1]335	Muğla'nın Ali nahiyesine bağlı Çakırlar karyesinden Karasulu oğlu İsa kerimesi ile Balcı oğlu Durmuş'un hanelerini basıp bütün paralarını ve ev eşyalarını gasp ve adı geçen köyden Karaca kızını katl ile firar.	Çine'nin Ovacık karyesinden Hacı Emir oğlu Süleyman ve biraderi Bayram ve Hatice Kadın'ın oğlu Ali ve Küçük Ana oğlu Ali Muğla	Faillerin derdesti zımında Çine Kaymakamlığına emir buyurulması için 20 Teşrin-i sani [1]335 ve 8.892 numaralı yazı ve 6 Kanun-i sani [13]36 ve 2/160 numaralı arıza ³ ve 2 Mart [13]36 tarih ve 1.632 numaralı tezkere ile de te'kiden Mutasarıflık Makamına arz olunmuş ve henüz bir cevap alınamamıştır.
6	31 Kanun-i evvel [1]335	Muğla'nın Leyne ⁴ karyesinden [Çerkez Cafer] nam şahıs, karyedeki kahvede oturmakta iken geceleyin hariçten atılan bir mermi başına isabet ederek terk-i hayat eylemiştir	Meçhul Muğla	Failin ortaya çıkarılması ve yakalanması için 31 Kanun-i evvel [13]35 ve 2/9.759 numara ve 2 Mart sene [13]36 tarih ve 2/1.633 numaralı tahriratlarla Muğla Bölük Kumandanlığına emir verilmiş ise de elyevm meçhul kaldığı cevaben bildirilmiştir.

Sıra No	Olayın zamanı	Olayın çeşidi ve oluş şekli	Olayın failleri	Açıklamalar
7	12 Kanun-i sani [1]336	Milas kazasının Ulaş karyesinden Hacı İbrahim oğlu Ali'nin hanesinde müsellâh beş şahıs taarruz ederek merhum Ali kapıyı açmadığından dolayı katletmişlerdir.	Karye-i mezkûreden Ümmet oğlu Mustafa ve Süleyman oğlu Şükrü ile üç meçhul refiki. Milas	Ümmet oğlu Mustafa ile Süleyman oğlu Şükrü derdest edilmiştir. Üç refiki henüz ortaya çıkarılamamıştır.
8	14 Kanun-i sani [1]336	Muğla'nın Ahi ⁵ nahiyesine bağlı Yeni karyesi hatibi Kahraman Hoca, bilimmeyen bir kişi tarafından sebepsiz yere katledilmiştir	Meçhul Muğla	Katilin ortaya çıkarılması ve yakalanması için 14 Kanun-i sani [1]336 ve 387/390 ve 2 Mart [1]336 ve 2/1.633 numaralı tahriratla da Muğla Bölüğüne yazılmış ise de failin elyevim meçhul kaldığı cevaben bildirilmiştir.
9	16 Kanun-i sani [1]336	Muğla'nın Fadılcı ⁶ karyesi ahalisinden olup Ahi nahiyesinin Tınaz karyesinde mukim [Çakal oğlu İbrahim hemşiresi Sadıka ile mahdumu on üç yaşlarında Mehmet'i sebepsiz yere katledilmiştir].	Muğla'nın Fadılcı karyesinden sabıkalı Topbaş oğlu Mehmet. Muğla	Merkumun yakalanması için 1 Şubat [1]336 tarih ve 608/788 numaralı telgrafla Çine Jandarma Kumandanlığına aynı tarih ve numara tahriratıyla Muğla Kuvvâ Riyasetine 4 Şubat [1]336 tarih ve 876/883 numaralı tezkire ile de Muğla Jandarma Bölük Kumandanlığına emir verilmiş ve bunca takibata rağmen derdestine muvaffakiyet hâsıl olmamıştır. Halen takibata devam olunmaktadır.

Sıra No	Olayın zamanı	Olayın çeşidi ve oluş şekli	Olayın failleri	Açıklamalar
10	19 Kanun-i sani [1]336	Milas kazasının Yusufçaderesi'nde mukim [Kundak kızı Fatma ile Tuzabadlı Hatice'nin] haneleri geceleyin beş bilinmeyen şahıs tarafından basılarak bütün paraları ile takım altınlarını gasp ve Hatice'nin kerimesinin bıkırını izale edip semt-i meçhule firar.	Meçhul Muğla	Vaka faillerinin derdestleri için 24 Kanun-i sani [13]36 ve 2/539 numaralı ve 2 Mart [13]36 ve 2/1.634 numaralı tahriratla Milas Bölüğüne yazılmış ise de faillerinin meçhul kaldığı ve takibata devam olunmakta olduğu cevaben bildirilmiştir.
11	25 Kanun-i sani sene [1]336	Milas kazasının Kızılcakeyu karyesinden [Çalık oğlu Ahmet ile Hacı Mustafa oğlu Mahmut'un] geceleyin hanelerini basıp bütün paralarını ve ev eşyalarını gasp [beş şahs-ı meçhul]	Meçhul Milas	Vaka faillerinin yakalanmaları için 26 Kanun-i sani [13]36 ve 596/605 numara ve 2 Mart [13]36 ve 2/1.634 numaralı tahriratla Milas Bölüğüne emir verilmiş ise de faillerin meçhul kaldığı ve takibata devam edilmekte olduğu cevaben bildirilmiştir.

Sıra No	Olayın zamanı	Olayın çeşidi ve oluş şekli	Olayın failleri	Açıklamalar
12	28 Kanun-i sani [1]336	Milas kazasının Epçe karyesinden [Kocacıcak oğlu İbrahim oğlu Ali'nin, Çavuş Oğullarından Molla Hüseyin ile Yörük Salih zevcesinin] hanelerine geceleyin taarruzla basp bütün paralarını ve ev eşyalarını gasp eden [altı şahıs]	Milas'ın Kafaca karyesinden Hatip oğlu Mestan ve Kara Mustafa oğlu Mehmet ve Milas'ın Çomakdağ karyesinden Uzun oğlu Hüseyin ve Kesil oğlu Mehmet'in Veli ve Kızılcaayıkık'dan Devecinin kardeşi Kazım ile Kafaca karyeli Çerkez (Çirki) Mestan oğlu Şakir Milas	[Hatip oğlu Mestan ve Kara Mustafa oğlu Mehmet] derdest edilmiştir. Diğerleri elyevm firarda olup behemehâl derdestleri için 5 Kanun-i sani [13]36 ve 122 numaralı telgraf ve 2 Mart [13]36 ve 1.634 numaralı tahriratla da Milas Bölük Kumandanlığına emir verilmiş ve henüz bir netice elde edilememiştir.
13	31 Kanun-i sani [1]336	Milas'ın Kafaca karyesine taarruzla kır bekçisinin beylik tüfegini ve yirmi beş fişegini gasp eden	Meçhul Milas	Vaka faillerinin yakalanmaları ve gasp edilen silahın geri alınması için 1 Şubat [13]36 ve 806/807 numaralı telgraf ve 2 Mart [13]36 ve 2/1.634 numaralı tahriratla da Milas Bölüğüne emir verilmiş ise de faillerin meçhul kaldığı ve takibata devam edilmekte olduğu cevaben bildirilmiştir.

Sıra No	Olayın zamanı	Olayın çeşidi ve oluş şekli	Olayın failleri	Açıklamalar
14	2 Şubat [1]336	Muğla Gazeller karyesinin Irmak mahallesinde mukim [Hacı Ali oğlu Topal Mehmet'in] hanesine leyten taarruzla bütün parasını ve ev eşyasını gasp ile firar eden [sekiz şahs-ı meçhul]	Meçhul Muğla	Vaka faillerinin ortaya çıkarılmaları ve yakalanmaları için 2 Mart [1]336 ve 2/1.633 numaralı tahriratla Muğla Bölük Kumandanlığına yazılmış ise vaka faillerinin meçhul kaldığı ve takibata devam edilmekte olduğu cevaben bildirilmiştir. ⁷

(Dipnotlar)

- 1 Antalya, Elmalı
- 2 Günümüzde Selci Ovası
- 3 Küçükten büyüğe yazılan yazı
- 4 Turgut
- 5 Ahi köy, Yatağan
- 6 Denizova nahiyesi köylerinden
- 7 DH.EUM.AYŞ., Dosya No:37, Gömlek No.6, s.9-10

EK 1: Eylül 1919-Şubat 1920 tarihleri arasında faili bilinip de yakalanamayan ve faili meçhul kalan olayları gösteren çizelge.

İl	Yıl	Yer	Yazı No	Yazı İçeriği	Faili Bilinip	Faili Meçhul
1	1919
2	1919
3	1919
4	1919
5	1919
6	1919
7	1919
8	1919
9	1919
10	1919
11	1919
12	1919
13	1919
14	1919
15	1919
16	1919
17	1919
18	1919
19	1919
20	1919
21	1919
22	1919
23	1919
24	1919
25	1919
26	1919
27	1919
28	1919
29	1919
30	1919
31	1919
32	1919
33	1919
34	1919
35	1919
36	1919
37	1919
38	1919
39	1919
40	1919
41	1919
42	1919
43	1919
44	1919
45	1919
46	1919
47	1919
48	1919
49	1919
50	1919
51	1919
52	1919
53	1919
54	1919
55	1919
56	1919
57	1919
58	1919
59	1919
60	1919
61	1919
62	1919
63	1919
64	1919
65	1919
66	1919
67	1919
68	1919
69	1919
70	1919
71	1919
72	1919
73	1919
74	1919
75	1919
76	1919
77	1919
78	1919
79	1919
80	1919
81	1919
82	1919
83	1919
84	1919
85	1919
86	1919
87	1919
88	1919
89	1919
90	1919
91	1919
92	1919
93	1919
94	1919
95	1919
96	1919
97	1919
98	1919
99	1919
100	1919

EK 2: İzmir’de Mülkiye Müfettişi Süleyman Hikmet Beyden Dâhiliye Nezareti’ne gönderilen 2 Nisan 1336/1920 tarihli rapor.

